

Orests Silabriedis

Ojārs Vācietis un mūzika

SARUNA AR LUDMILU AZAROVU

2008. gada 13. novembrī Ojāru Vācieti (1933–1983) atcerējās 75. dzimšanas dienā. Latvijas Nacionālajā operā rikoja pasākumu, un, tā kā bija nedaudz iesaistīts tajā un vēlējos priekšstatus par Vācieti padarīt muzikālākus, pieteicos ciemos pie Vācieša atraitnes Ludmilas Azarovas (1935–2012), viņa tobrīd dzīvoja Daugavgrīvā, Esplanādes ielā. Ludmila Azarova atļāva ieskaņot mūsu sarunu, bet sākotnēji pieteica to nepublicēt. Sarunas beigās mani ļoti iepriecināja viņas vārdi – “es tagad tā klausos atpakaļ visu, ko jums teicu, un nav tur nekā tāda, jūs visu šo varat publicēt”. Toruden izmantoju tikai kādas drumslas no Ludmilas stāstījuma. Šopavasār, 22. maijā uzzinot par dzejnieces rāmo aiziešanu, uzmetu ausi sarunas ierakstam un ar lielu interesi noklausījos visas 58 minūtes. Nav iespējams uzlikt uz papīra Ludmilas Azarovas milzu spēcīgo personību, taču kaut kādu daļu no tās varbūt sajautīsiet turpmākajās rindās.

Orests Silabriedis: Vai Ojārs Vācietis bija mācījies mūziku?

Ludmila Azarova: Nē, skolā nē, laikam arī nebija tādas iespējas. Viņš mācījās Trapenē un Gaujienā, bet iekšēja vajadzība acīmredzot bija. Viņš bija ļoti muzikāls. Viņam bija laba balss, un viņš dziedāja korī solo, tā bija uzstāšanās kaut kur Trapenē vai Alūksnē. Studiju gados un pēc tam mēs dziedājām visi, no vakara līdz rītam visu, ko tik var, un mēs arī diezgan daudz zinājām. Tur bija tautasdziesmas, šlāgeri, padomju dziesmas, leģionāru dziesmas, romances – ko tik visu zināja.

Es pati pabeidzu mūzikas skolā septiņas klases; un pēc septiņām klasēm jau diezgan pieklājīgi spēlē. Pēc tam gan es to atmetu, nebija visam laika – tu vai nu spēlē, vai nespēlē nemaz. Ja pašam ir kādas prasības pret sevi, tad jau nevar klausīties. Mēs tajā laikā bijām pārāk aizņemti – ar fakultāti, paši ar savu dzīvi, rakstīšanu, dzejošanu, visu ko. Atceros, reiz gan bija tāds gadījums – fakultātes kursa vakaros uzstājās visi, studenti jau vispār ir vienkārši, bez kompleksiem, un tad mēs divatā kāpām uz skatuves. Ojārs kaut ko dziedāja. Ko – neatceros, bet es biju pie klavierēm, un viņš dziedāja. Viņam bija izteiksmīgs tenors ar noslieci uz baritonu.

OS: Vai Vācieša dzejoļu krājumu muzikālie nosaukumi arī norāda uz vajadzību pēc skaņupasaules apkārtnes?

LA: Jā, noteikti. Tas viņam turpinājās visu mūžu, ik palaikam kaut kur uzpeldot apziņā vai zemapziņā, un viņam bija jūturas pie tā.

OS: Kādā intervijā Vācietis nosauc savus mīļākos komponistus. Viens no tiem ir Šopēns.

LA: Ja jums pajautā par mīļākajiem komponistiem, cik var nosaukt? Tas pats ar rakstniekiem – cik jūs nosauktu? Ja man pajautātu par mīļāko rakstnieku, es viņu pat negribētu nodot, es viņu noslēptu, tas ir mans noslēpums, tas nav vienkāršs jautājums. Varbūt kādu citu nosauktu, kas turpat tuvumā, bet pašu mīļāko nē.

OS: Sanāk gandrīz vai tabu vārdi.

LA: Mēs studiju laikā ļoti bieži gājām uz koncertiem. Tie notika universitātes aulā, gandrīz nevienu neizlaidām. Savācām kaut kādus rublišus, biļete gan bija daudz dārgāka, bet mēs augšā balkonā iedevām tantiņai savākto naudu un dabūjām vietas. Ojārs ļoti daudz klausījās. Es viņu, godīgi sakot, stiepu uz visiem koncertiem, bet viņš jau labprāt. Tā mēs klausījāmies visus labos pianistus. Toreiz brauca [Svjatoslavs] Rihters, [Emīls] Gilelss, arī [Dāvids] Oistrahs. Vijole Ojāram ne īpaši patika, man arī nē. Es to īsti nesapratu. Bet klavieres gan. Un vispār – instrumentālā mūzika daudz vairāk nekā opera.

OS: Jā, bet uz vienu operu viņš tomēr parakstījās, tiesa, nepabeidza. Kas viņu piespieda? Kalsons?

LA: Kalsons.

OS: Nāca virsū, kamēr piekrita?

LA: Jaunībā jau visu ko grib. Un kāpēc ne “Pazudušo dēlu”? Tad mēs vēl pat nedzīvojām Altonavas ielā, mūsu mājvieta īsu laiku bija Krasta ielā, tieši pretī televīzijai, pie Daugavas. Adrese skaitījās Maskavas iela, bet tā bija Krasta iela. Vienistabas dzīvoklis.

OS: Kāda ir jūsu versija, kāpēc pārtrūka darbs pie “Pazudušā dēla”?

LA: Es pat īsti nezinu – tur līdz galam īsta paskaidrojuma nav. Ojārs mēģināja darīt visu – rakstīt dzejoļus, stāstus, kaut ko vēl tulkoja.

Viņam ir ļoti daudz iesāktu prozas darbu, nevienu viņš nevarēja izturēt – pietrūka pacietības. Tā laikam arī ar operu – pietrūka pacietības. Opera ir garš gabals, liels darbs. Viņam vajadzēja šodien uzrakstīt, vakarā kādam izlasīt, tūlīt nopublicēt. Tas modelis viņam arī bija visu mūžu, un visu mūžu viņš no tā cieta. Vajadzēja lielu pacietību un izturību – pierunāt sevi, ka tas tiks publicēts pēc 20 gadiem. “Nē!” teiktu Vācietis, “es tad jau nobeigšos, es tādu dzīvi negribu”.

OS: Jums pašai patīk tas, kāda galu galā iznāca tā opera?

LA: Jā, man vispār Kalsons patīk. Domāju, ka viņš nav pietiekoši novērtēts.

OS: To var teikt par daudziem latviešu komponistiem. Nesen pārlasīju Vācieša vēstulju krājumu. Tur minēta arī Plakida opera “Illa”. Man tā bija pirmā dzirdēšana.

LA: Te arī laikam tas pats – garāks gabals prasa citu temperamentu un piegājieni. Ojārs sāka rakstīt romānu pēdējos divos gados, viņš tā arī teica, ka esot izsmēlis dzīves iespējas, viss pārāk vieglu roku nācis un jāraksta kaut kas cits, un to nav jācenšas publicēt, tas gan lai stāv atvilknē. Ja viņš būtu sevi šādi pārveidojis, būtu uzrakstījis arī operu. Man ļoti žēl, un Pēteris laikam to nesaprata... Tā arī vienreiz teica – liekas, ka Ojārs neņem mani par pilnu. Bet Ojārs saka – nē, Plakidis brīnišķīgs komponists! Žēl. Kā darija Ojārs – viņš no rīta piesēdās un ap deviņiem jau reizēm bija pabeidzis darbu. Varat iedomāties, ka ne visos cilvēkos tas izraisīja sajūsmu – tuviniekos, kolēģos... Piemēram, Dubultu Rakstnieku namā – tur daudzi

sāka darbadienu tikai vienpadsmitos, un viņi nevarēja noskatīties uz Ojāru. Man zvanija Arvids Skalbe un teica – ņem projām Ojāru! Kas vainas? Viņš demoralizē Dubultus: līdz deviņiem pabeidzis visu darbu, uzrakstījis sešus dzejoļus, atnāk smaidošs, jautrs uz brokastīm, mēs sēžam, tikko piecēlušies. Dubultos pasniedza labas brokastis, mēs visi kārtīgi paēdam, un ko gribas darīt? Iet vēl pagulēt. Bet Ojāram viss pabeigts, viņš iet spēlēt volejbolu. Tas var kaitināt, mani arī tas kaitināja. Tagad jau es pati esmu pārvērtusies par ciruli, bet tad vēl nebiju.

OS: Vai Vācietis kādreiz stāstīja par si minoru? No mūzikas viedokļa skaidrs, ka tā nav nejausa tonalitāte, tur nāk prātā gan Bahs, gan citi. Šī ir viena no skarbākajām un smagākajām tonalitātēm.

LA: Tas nebija tieši par mūziku, tā bija viņa attieksme pret visu apkārt notiekošo, īpaši Brežņeva laikos. Tā bija stagnācija. Kas ir stagnācija – viss pārējais kustas, bet mēs stāvam. Daži domāja, ka Brežņeva laiki bija zelta laiki. Kara nebija, nu labi, Afganistānā, bet tas ļoti tālu. Neviens neņēma Brežņevu par pilnu. Labi, tās uzacis bija, bet tas arī viss, saimnieks viņš nebija. Visur pašapmierinātība – arī kultūrā un rakstniekos, kas turējās pie savas vietas, pie nomenklatūras. Pietiek, ja esat lasījis Priedes dienasgrāmatu. Mani tā satricēja. Priede slēpa to no visiem, gribēja pēc nāves publicēt. Kad izlasīju teikumus “.. un man iedeva Sarkanā Karoga ordeni. Man iedeva! Citi gribēja, bet viņi nedabūja”, vairs neizturēju un sviedu to grāmatu pret sienu. Tas izēd cilvēkiem smadzenes, šī pašapmierinātība. Bet bija arī cilvēki, kas nesa grāmatas, mēs lasījām, un, kad piezvanīja, kaut kur bija jānoliek tās grāmatas. Diezgan daudz mums bija. Es vedu no Maskavas, strādāju vienu brīdi *Литературная Газета*, un tur viss bija daudz brīvāk, varēja pat ieiet grāmatu veikalā un paņemt no plaukta. Pie mums cilvēki bija iebaidīti. Tas viss ļoti kaitināja Vācieti, viņš kļuva aizvien drūmāks un drūmāks. Tā bija tāda kā garīgās pasaules bojāeja, kaut nebija tik ļoti redzama. Bet viņš arī neizturēja, būtībā tas “Si minors” nav uzrakstīts līdz galam. Viņam tik daudz bija dzejoļu, ka tos visus nevarēja salikt vienā grāmatā. Es domāju, viņš pats nemaz neapzinājās, cik daudz viņam bija uzrakstīts. Un tā visdrūmākā tonkārtā ir ar nolūku, tas pat nav par mūziku. Pesimisms no cenzūras viedokļa bija politisks apvainojums, ja cilvēkam pierakstīja pesimismu, tas nozīmē, ka viņš ir

**VIJOLE OJĀRAM NE ĪPAŠI PATIKA,
MAN ARĪ NĒ. ES TO ĪSTI NESAPRATU.
BET KLAVIERES GAN**

politiski neuzticams. Šis vārds mums staigāja visur kur pa recenzijām, it

īpaši pa iekšējām recenzijām. Ja bija pesimisms, nedrīkstēja drukāt. Un ir pilnīgi skaidrs, tikai to neviens vēl nav izteicis līdz galam, – tas bija protests pret “saulaino dzīvi”.

OS: Vai bija komponisti, kas būtu ieskaitāmi Vācieša tuvāko draugu vai paziņu lokā?

LA: Nu, tie paši, kas rakstīja mūziku ar viņa dzejoļiem. Ne jau paplāpāt viņi nāca, bet rakstīt. Imantam Kalniņam, starp citu, bija nevainojama literārā dzirde. Tāda ir reti kuram komponistam. Es nezinu, kāds viņš ir tagad, sen neesmu viņu redzējusi, bet toreiz tā bija. Vienreiz zvana man naktī un saka: “Es tā atceros, Ojārs man reiz nolasīja ģeniālu tekstu, vai tu nevari man to atrast?” Es atbildēju, ka tekstu viņam ir ļoti daudz, un jautāju, vai Imants nevar kaut vienu vārdu no tā pateikt? Un viņš atbildēja: “Nē, es tikai atceros, ka tas bija ģeniāls”. Viņi abi tad tur sēdēja pie galda ar visādu dzeramo un nedzeramo, un būrās kaut ko. Ar Kalsonu viss bija ļoti nopietni, un ar Plakidi aizkustinoši. Es reiz Plakidim nesu kaut kādu tekstu uz Imantu... Valters Kaminskis kaut kur bija nosaukts par Ojāra sirds draugu. Attiecībā uz Vācieti šādu vārdu vispār, manuprāt, nav iespējams lietot. Valters daudz rakstīja ar Vācieša tekstiem, daudz nāca ciemos. Viņš bija strauja rakstura. Ja iepatikās kāds teksts, teica – plēs ārā to lapu no burtnīcas, dod man. Īstenībā viņiem nesaderēja ne raksturs, ne temperaments.

OS: Vai gadījās, ka Vācietis bija neapmierināts ar to, cik netalantīgi komponists izmantojis viņa tekstus?

LA: Nē. Bija arī ne tik klasiski darbi, kādas dziesmas un tā, tādu bija diezgan daudz. Tam pašam Plakidim ir par kuģi ar sarkanām burām. Sarkanām tāpēc, ka tur bija domāts romantisks kuģis, tagad jau kaut ar melnām. Dziesma laba. Tāpat kā ar Ziedoņa vārdiem tā Imanta Kalniņa dziesma, kur beigās Ļeņins. Man šķiet, ka ļoti laba mūzika.

OS: Vai bija gadījumi, kad Vācietis pierakstīja gatavai mūzikai vai ritmam vārdus apakšā?

LA: Nē, es domāju, ka nebija. Piekristu gan jau, bet kaut kā to tekstu bija tik daudz, daļa vēl nepārrakstīta. Vienīgais gadījums, kad viņš nepiekrīta, bija tāds – zvanija Vlagimirs (kā reiz no tribīnes pateica Lidija Freimane) Kaupužs, gribēja pierunāt rakstīt dziesmu par Stučku. Ojārs atbildēja – par Stučku dziesmu nevar uzrakstīt. Kaupužs nebija pieradis pie šāda veida atbildēm, viņš

vīspār bija diezgan nelietīgs un bezkaunīgs. Nesen lasīju kādu interviju ar viņu; saprotams, ka viņam nav ko teikt, toties ir bezkaunība, un tad viņš sāk atcerēties to, kā nav.

OS: Un kā beidzās ar Stučku?

LA: Ojārs teica, ka nevar! Iedomājieties, kā skanētu piedziedājums. Un šo dziesmu vajadzēja veltīt Padomju Latvijas jubilejai. Nu ne par ko! Kaupužs pārskaitās. Pēc kāda laika man zvana Škapars – esot ieskrējis Kaupužs pie viņa kabinetā un paziņojis, ka Vācietis teicis šādi: “Padomju Latvijas jubileja nav mana jubileja”. Vai tas varētu būt, ka viņš tā teicis? Es domāju, ka Ojārs būtu atbildējis kaut kā asprātīgāk, ar joku, ne tik smagi. Vācietim tajā laikā grasījās piešķirt medaļu, un viss beidzās ar to, ka viņu no šī saraksta izsvītroja. Es sacīju: “Jāni, kāda laime – varu iedomāties, kas tur būtu par skandālu, Ojārs to medaļu kaut kur aizsviestu, ja arī saņemtu, bet viņš jau noteikti neietu pakal.” Tagad jau mēs varam par to pasmieties, bet toreiz es tiešām domāju, ka tā bija ļoti liela veiksmē, ka viņu izsvītroja, citādi nekas labs nebūtu. Nekas, pārējie saņēma medaļas.

OS: Vai jums mājās bija kādi mūzikas klausīšanās ieradumi?

LA: Mums bija skaņuplates, klasika – tas tagad viss ir muzejā. Mēs centāmies kaut ko dabūt no mūsdienas mūzikas, bet tas bija ļoti grūti. Marģeris Zariņš reiz atveda Penderecki. Daudz klausījāmies, kur vien varēja ko salasīt. Bija arī kaut kādas vecas plates, ko varēja nopirkt par ļoti lētu naudu, tā mums sakrājās tāda maza izģāztuve. Bet arī tas viss tagad ir muzejā.

OS: Vai ar Raimonu Paulu Vācietim bija kāds kontakts?

LA: Nē, man šķiet, tur nedaudz nostrādāja tas, ka pārējiem komponistiem bija neliels skaudības moments, viņi nedaudz pavilka Vācieti malā no tā. Gribēja no Paula norobežoties. Vācietis pats gan nebija skaudīgs. Pie mums nekad nebija nekādas aprunāšanas, citu dzīves vai daiļrades liekas izvērtēšanas. Ja pie galda kāds sāka tādas sarunas virzīt, Ojārs vienkārši cēlās un gāja prom, viņš pilnīgi necieta šādas sarunas. Un, ja tā ļoti padomā, ko tad viņš varēja apskaut? Viņam iekšēji viss bija.

OS: Man no Vācieša vēstulēm radās priekšstats, ka viņš pat nespēja paturēt pie sevis prieku, ka kādam kolēģim kaut kas ļoti sanācis.

LA: Tāpēc man bija ļoti nepatīkams atklājums un es pat no sāku ma nevarēju tam noticēt, ka viņu pašu apskauda. To man pateica tuvākie rakstnieki. Pēc tam es lasīju šādus rakstus, bet tie cilvēki jau pagaidīja, acis neteica. Varonīgi skauģi varētu vismaz pateikt acis, bet viņi pagaidīja, kamēr Ojārs aiziet no dzīves, un tad sāka ar viņu izrēķināties.

OS: Tīmeklī Vijas Beinertes sarunā ar jums var lasīt, ka Gunārs Priede savulaik rakstījis – “Ojārs nekrita karā, viņš vienkārši nodzērās”. Izklusās diezgan riebīgi.

LA: Jā, tas bija riebīgi, turklāt – kā Vācietis izturējās pret viņu, ir taču tās vēstules Priedem... Bet Vācietis jau nebija vienīgais. Izrādījās, ka Priede neieredzēja visus, kas mēģināja viņu toreiz no tā siltā krēsla izvilināt, un tas viss ir viņa dienasgrāmatā iekšā, arī Ezera, Peters. Priedem patika kādi pāris cilvēki, pārējie visi bija pretīgi, skaudīgi, riebīgi. Bet viņš mācēja to tik ļoti noslēpt...

OS: Jūs taču diezgan ļoti redzat cilvēkiem cauri?

LA: Šis bija tas gadījums, kad es neieraudzīju. Dažkārt kaut kas viņam uz āru iznāca, bet pret Ojāru viņš ļoti izturējās. Atceros, Priede bija ļoti lepns, kad uzrakstīja lugu “Smaržo sēnes” un to aizliedza rādīt. Nebija jau nekas tik īpašs, nevajag sevi pārvērtēt, bet bija skaudība pret citiem, kurus tiešām vajāja valsts vara. Tad Priede teica, ka viņam naktī uzbrūk, dauza durvis, grib tikt iekšā. Atnāca reiz vakarā pie mums, un mēs viņam teicām, lai nāk dzīvot. Un pavisam nopietni to domājām. Zvanījām vakaros, pārbaudījām, vai viņš vēl ir dzīvs, kā viņam iet, ja nezvanīja Ojārs, zvanīju es...

**PIE MUMS NEKAD NEBIJA NEKĀDAS
APRUNĀŠANAS, CITU DZĪVES
VAI DAIĻRADES LIEKAS IZVĒRTĒŠANAS**

OS: Vācietis jau laikam daudziem nebija visai ērts.

LA: Viņa dzīves laikā ar lielām grūtībām izdevās panākt, ka

izdod Vācieša izlasi. “Lielajiem” visiem jau bija raksti daudzos sējumos – [Fricim] Rokpelnim, [Valdim] Luksam, [Žanim] Grīvam, [Bruno] Saulitim... Bet Ojāram, lai gan bija jau tik daudz sarakstīts, tā izlasīte tika izcīnīta ar lielām mokām. Kāds no televīzijas man teica, ka esot gribējuši uzņemt lielu filmu ar dzejas lasīšanu un visu ko, bet neļāva. Tas bija 1983. gadā. Lidz pašam beigām viņam nepiedeva – acimredzot to stāvēšanu pretī.

Reiz Ojārs neaizgāja pie [toreizējā LKP CD pirmā sekretāra Augusta] Vosa, kurš gribēja viņu pāraudzināt. Ojāram zvanija no LKP CK, ka Voss viņu lūdz uz sarunu. Un Vācietis vienkārši neaizgāja. Tas visiem bija tāds šoks – neviens nekad nebija atļāvis ko tādu – pēc personīga aicinājuma neaiziet. Bet Ojārs teica, ka negrib iet. Voss grib ar viņu runāt, bet viņš ar Vossu gan nē. Un ar to tas sākās. Atceros, ka bija vēl saruna ar [Ilmāru] Īvertu, kas strādāja “Cīņā” un bija ļoti principiāls, savulaik pieprasīja vairāku autoru arestu, vispār drausmīga personība. Viņš aizbrauca uz Maskavu, lai pierunātu Aleksandru Čakovski (viens no ietekmīgākajiem padomju rakstniekiem, kura vadībā *Литературная Газета* kļuva par vienu no PSRS lasītākajiem nedēļrakstiem – *red. piez.*), ka *Литературная Газета* mani atlaiž no darba. Tas bija 1968. gads, un es biju atļāvusies publicēt rakstus par Belševicu, Vācieti un Čaklo. Tie esot pretpadomju rakstnieki un mani vajagot atlaist no darba. Visas pārējās republikas savu korespondentu nēsā uz rokām, bet Latvija izturas šādi. Čakovskis izveidoja paraugredkolēģiju un izsauca mani. Es domāju – labi, atlaidīs mani no darba, nu nepakārs taču uzreiz. Vispār jutos viena, pat Ojārs teica – labi, ka mani no turienes padzīs, nekā laba tur neesot.

Zvanīju [toreizējam LKP CK sekretāram Jurijam] Rubenim un teicu, ka nebraukšu, nezīnu, kur man tāda bezkaunība radās, un viņš piekrita satikties. Sarunājām uz desmit minūtēm, bet norunājām pusotru stundu. Arī Rubenis jautāja, kāpēc Vācietis nenāk uz CK, kad viņu aicina. Es atbildēju, kā saka, alegorijās un līdzībās: “Jūs varbūt uzrakstāt vienu teikumu, bet cilvēki to uztver citādi. Pēc tam, kad jūs kritizējat Vācieti, Trapenē pie viņa mātes (bet viņa ir ļoti klusa un noslēgta) atnāk kaut kāds ierēdnis un pārmet, kāpēc viņa uzaudzinajusi tik sliktu dēlu... Vai tāda ir tā jūsu kultūras politika?” Tas iedarbojās. Tā es aizbraucu uz Maskavu. Visa redakcija gaida, ka es noraudzījusies ieradišos, bet man bija trakas dusmas, es ielidoju Čakovska kabinetā un uzbruku viņam. Čakovskis nesaprata, kas par lietu, jautāja, vai mani Rīgā cietumā sēdināšot? Viņi

neviens vienkārši nevarēja saprast, kā tas var būt, ka atrodas viena republika, kas pati slicina savus labākos rakstniekus! Un tad Čakovskis paziņoja, ka viss, nekādas redkolēģijas. Tā es nostrādāju tajā avīzē, līdz man pašai apnika, jo labākie rakstnieki jau nerakstīja *Литературная Газета*, es viņus nevarēju pierunāt. Tos, kas gribēja rakstīt, savukārt es tiešām negribēju. Tā man vēl joprojām ar *Литературная Газета* ir labas attiecības.

VĀCIETIS. DZEJA. MŪZIKA

1983. gada 25. novembra laikrakstā "Literatūra un Māksla" Ingrīda Zemzare saka: "Tāpat kā Ojāram Vācietim katrā Pasaules stūrītī iespīd nesasmaltīta pa(ti) Saule, tā katra sadzīve Ojāra Vācieša dziesmā pildās ar Dzīvi, kura ir tik liela, neaptverama un pilnīga, ka padara šo dziesmu daudz balsīgu."

Pēc dzejnieka dzīvesbiedres Ludmilas Azarovas teiktā, Gaujienas mūzikas skolotājs Voldemārs Evans pratis tik nepieciešami ievadīt skaņumākslas noslēpumus, ka gadu desmitus vēlāk mums nenobrīnīties par mūzikas terminu un jēdzienu, kā arī asociāciju daudzumu, kas staro no Ojāra Vācieša dzejas. Krājumi "Gamma" (1976), "Klavierkoncerts" (sērijā "Dzeja jaunatnei", 1978), "Si minors" (1982). Mēmais muzikants, dziesmas, dziesmiņas, romances, ziņģes, dainas, tango, čārdāšs. Kamertonis. Mācīšanās sudrabā skanēt, Einšteina vijole, pianists uz elektriskā krēsla, bundzinieka skumjā dziesma uz akmeņiem kailiem. "Caur pasauli iet mūžīgs nošu raksts un skaņas neizbeidzamību vēsti". Kur nu vēl zirgs, kas naktī dzied.

Dzejnieka dzīves laikā pēdējā izdotā krājuma "Si minors" virskāstā ierāmēta tonalitāte, kam izsenis piemīt smagu un nāvesviedru slācītu, tomēr arī vērtīgu, ne gluži bezcerīgu pārdomu oreols. Spožajam Re mažoram paralēlais si minors – košas gaismas dziļās ēnas. Taču tie divi diēzi (divi krusti) pie atslēgas liek atcerēties, ka caur pārdzīvojumu nāks saprašana, skaidrība. Tas, ko Ojārs Vācietis tik ļoti pārdzīvoja Brežņeva t. s. stagnācijas laikā, tikpat aktuāls arī mūsdienās. Uz ikdienišķo, sataustāmo labumu rēķina mums jābaidās no nevēlēšanās aktivizēt gara pasauli. Si minors atrodas tikai pussoli no spēcīgi sarkanā Do mažora, kas kvartu kvintu varavīksnes apli ir mūžīgās enerģijas un vienmēr iespējamā (at)sākuma sliekšnis. Lai tūkstoškārt Vācietis sagrīļojas, kad viņu pirmoreiz kāds nosauc par dzejnieku, taču tieši šis satricinājums būs izraisījis vibrācijas, kas neticamā *perpetuum* intensitātē neļāva iegrimt iluzorajā mierā gan Vācieša laikabiedru paaudzēm, gan tiem, kas Vācieša dzejoļus, intervijas un vēstules lasa mūsdienās.

"...diez vai būs otrs dzejnieks, kas netīši izsaucis tik daudz šedevru un tik daudz neveiksmju mūzikā." (Ingrīdas Zemzares iepriekš nosauktais raksts). Ojāra Vācieša dzeju drīkst lasīt visi, un no šiem visiem, gribi negribi, visos laikos iznirs pa kādam, kas vēlēšies Vācieša pantiem piešķirt savu seju. Veiksminieku solā sēdināsim Romualdu Kalsonu, Pēteri Plakidi un Imantu Kalniņu. Sadarbībā ar Kalsonu ievērojamus apgriezienus uzņēmušais "Pazudušais dēls" fināla vainagojumu gan piedzīvoja tikai pēc Jāņa Streiča palīdzīgā pleca pielikšanas 90. gadu pirmajā pusē, taču 1996. gada 2. oktobrī Latvijas Nacionālajā operā notikušajā pirmizrādē varējām pārliedzīties, ka Vācieša un Kalsona jaunības dienu iecere vainagojusies panākumiem (inscenējuma neveiksmes šē neaplūkosim). Gribas atgādināt arī par Kalsona izcilo vokālo ciklu "Etīdes par nebeidzamību", par Ceturto simfoniju "Jauni sapņi no vecām pasakām", kur katrai no četrām daļām pa Vācieša epigrāfam, arī kora dziesmām.

Tandēmā ar Pēteri Plakidi Vācietis ķērās pie Reja Bredberija "Marsiešu hronikām". Tiesa, iecerētā opera "Illa" tā arī netika uzrakstīta, toties mēs esam bagāti ar Plakida trim dziesmām mecosoprānam, iespaidīgo kora lieldarbu "Nolemība" vai, piemēram, "Vaboli", "Valsi", "Vasaras vidus dziesmiņu".

Sadarbība ar Imantu Kalniņu. Ludmila Azarova atceras, ka abu vīru sarunas esot bijušas stipri saskanīgas. Pats Vācietis saka – ideāla saprašana. Paraugam – leģendārās "Balādes par Matisonu", kantāte "Cilvēkam būt" ar plaši elpojošo "Milestību" kā cikla

kulmināciju, teātra apaugļotais "Kārais lauks", Latvijas pirmā zīmētā animācijas filma "Kabata".

No citiem komponistiem sekmes Vācieša dzejas apskaņošanā uzrādījis Valters Kaminskis, vai tas būtu slavenais studentu hits "Mūsu *Gaudeamus*" (atceraties, cik tālu vēl sesija?) vai t. s. estrādes dziesma "Ziemeļu serenāde". Un ja nu reiz esam apstājušies pie vieglākiem žanriem, jau 1957. gadā (tas ir gadu pēc Vācieša pirmā krājuma "Tālu ceļu vējš") viens no Latvijas estrādes mūzikas pionieriem Ģederts Ramans laiž klajā dziesmu "Vakars Rīgā", to dziedāja Alfrēds Višņevskis. Gunārs Freidenfelds labi saticis ar Vācieti dziesmā "Taču" (ar veco Kaču), kurā neuzkritoši ievīts "Kas reiz mīlējis latviešu meiču" meldiņš. Vilcānes balsi šķelmīgi smalki veiktais ieraksts savulaik glabājās pusaizliegtajā specfondā. Un cik spēcīgi skan Mārtiņa Brauna un "Sipolu" nirdzīgais acinājums noķert putniņu vai arī vēstījums par dziedošo zirgu! Labi sanāk arī Jaunbrālim (Eināram) un "Jumim", Veismanim (Andrim) un "Kras-tam", Liepiņam (Zigmaram) un *Opus*. Visus nenosaukt.

It kā augstākos plauktos, tomēr tikpat iedarbīgi un trāpīgi Vācietis iedvesmojis Ilonu Breģi, Selgu Menci, Agri Engelmani (trauslais dzejolis "Asteru zilganā miglā", kas pavisam citādi, taču arī veiksmīgi apskaņojies Ungaram Savickim Ingus Pētersona balsi), Juri Karlsonu (rituālās, formulainās, šermuļainās "Raganu dziesmas"), Robertu Liedi (viņam vesela dziedama liriska simfonija sanākusi), beigu beigās arī cittautietis Veljo Tormiss Vācieša dzejai savulaik pieķeries, to vislabāk atcerēsies dāmu koris "Dzintars".

Kaut kur starpžanros, starpplauktos teatrālis Arturs Maskats. Viņš atceras, ka ikreiz pēc jauna krājuma klajā nākšanas kāri meties lasīt, un atzīst Vācieti par savu Dzejnieku jau no agrām dienām. 1982. gads un dziesmu cikls "Si minors". Abi ar Ivaru Kalniņu esot paspējuši parādīt Vācietim kādus paraugus no šīs populārās dziesmu sērijas, kas par godu Vācieša 70. dzimšanas dienai Dailes teātrī atdzīva pēc Sigvarda Kļavas ierosinājuma. Viņš (Kļava) tā arī pateica – līdz ar novembri, līdz ar lietus dienām un promejošo veļu laiku pie viņa (Kļavas) ik gadu atnāk Vācietis. Varbūt arī pie Maskata nāk, tikai Maskats nesaka.

Ojāra Vācieša Kopoto rakstu 10. sējumā lasām Krievijas literāta un literatūrzinātnieka Jurija Mīneralova sarunu ar dzejnieku. Tur daudz kā interesanta, tos kait nosaukts Vācieša iecienītāko komponistu trijnieks – Šopēns, Pendereckis, Šostakovičs. Ludmila Azarova tomēr aicina būt uzmanīgiem attiecībā pret šādiem paziņojumiem – diez vai Vācietis tik klaji publiski būs darījis zināmu informāciju, kas patiesībā ir intīma un tikai sev piederoša. Turklāt kādā citā intervijā mēs sastopamies ar dzejnieka atteikšanos nosaukt kaut vai, piemēram, miļāko puķi. Atturēšanās no nevajadzīgas klasifikācijas, neauglīga kategoriskuma. Dzejā – tur cita lieta. Godīgs, atvērts, atplēsts līdz galam. Vajadzīgs. Muzikāls. Pianis-tam, ceļoties no krēsla, acis pilnas pelnu.

Orests Silabriedis

2008. gada novembrī LNO programmas lapiņā

Pēc daudziem gadiem runājām ar Ojāru Vācieti, es biju redaktors viņa tulkotajam "Meistaram un Margaritai". Mēs savulaik bijām studiju biedri, viņš bija pēdējos kursos, es pirmajos, mēs runājām nevis par tulkojumu, bet par daudzām dažādām lietām. Runājām arī par dzeju, un es ieminējos, ka nesaprotu "Einšteiniānu", acim-redzot zināšanu par maz, lai iedziļinātos. Toties man ļoti patika "Klavierkoncerts" – lasīju, un ar pirmo vārdu man bija tā, it kā es sēdētu Bēthovena klavierosnāšu koncertā Rihtera izpildījumā. Viņš pārvērstu seju saķēra mani aiz atlokiem un brēca – kas tev to teica, kas tev to teica, es nevienam to neesmu teicis... Apmulsu, nesapratu, kas noticis. Izrādās, "Klavierkoncerta" iecere radusies Maskavā, Kolonnu zālē klausoties, kā Rihters spēlē Bēthovena klavierosnātes. Pēc tam mums nebija vajadzīgi vārdi, lai saprastos.

Talrids Rullis

Latvijas Radio 3 "Klasika" raidījumā "Mana mūzika"

2005. gada 30. aprīlī